

Den litteratur som finns om feministiska metoder och metodologier avspeglar inte mångfalden av feministisk kunskapsproduktion, utan hävdar snarare att det finns en enda feministisk metodologi. Mona Lena Krook finner ett mångfald innovativa metoder och metodologier som bättre beskriver tillståndet inom den feministiska forskningen.

Finns det feministiska metoder inom samhällsvetenskaplig forskning?

Mona Lena Krook

Under de senaste årtiondena har feministiska forskare reflekterat alltmer över forskningsprocessen: förutom att bedriva forskning kring kvinnor och kön har de presenterat en rad olika perspektiv på själva den feministiska forskningen.¹ Närmare bestämt har de i sina försök att formulera nya frågor – eller att närma sig traditionella frågor på nya sätt – noterat vissa skillnader mellan den feministiska forskningen och den samhällsvetenskapliga forskningens huvudfåra, framför allt inom sociologi, statsvetenskap, antropologi och historia. Oftast anser de feministiska forskarna att det inte finns några specifikt feministiska forskningsmetoder. Ändå menar många av dem att det finns en gemensam feministisk metodologi, i bemärkelsen att feminister har samma filosofi för den sociala undersökningens mål och medel även om de använder sig av helt olika redskap i sin forskning.² Självt hävdar jag att denna skenbara konsensus motsägs av att samma skribenter anser att det

finns många olika sätt att bedriva feministisk forskning.³ Deras arbete tyder – om än implicit – snarare på att det faktiskt finns feministiska metoder, och dessutom flera olika feministiska metodologier. Ett fastklamrande vid de invanda föreställningarna om feministisk vetenskap kan bli dyrbart, genom att det hindrar vidareutvecklingen av feministiska alternativ till de metoder som samhällsforskningens huvudfåra använder sig av.

För att belysa potentialen hos dessa alternativ går jag i denna artikel igenom och diskuterar den litteratur som finns om feministiska forskningsmetoder, och hoppas på så vis kunna visa att feministiska forskare inte bara har anpassat befintliga metoder och perspektiv till den egna analysen av olika slags forskningsproblem. I den första delen finner jag att de viktigaste texterna om feministisk metod och metodologi konvergerar i beskrivningen av vad som främst utmärker den feministiska forskningen, till exempel att den införlivar

kön eller genus, framhåller subjektivitet, undviker exploatering och stärker kvinnors ställning. I den andra delen diskuterar jag några exempel på hur feminister har anpassat befintliga forskningsmetoder för att göra dem mer förenliga med feministiska idéer och hur de har skapat egna forskningsmetoder för att besvara vissa frågor i sin forskning. För att visa att det finns flera metodologiska alternativ beskriver jag i den tredje delen utförligare fem feministiska metodologier – och en hybrid – som är reaktioner på olika aspekter av samhällsvetenskaplig forskning. I sista delen är min slutsats att feministiska forskare borde inrikta sig på att utveckla dessa sex metodologier för att bättre kunna beskriva och förklara könade liv.

Perspektiv på feministiska forskningsfrågor

Feminister som har skrivit om forskningsmetoder har ägnat mycket tankeverksamhet åt vad som gör ett forskningsprojekt feministiskt. Många förutsätter visserligen att feministisk forskning är forskning där kvinnliga forskare skriver om kvinnor eller genusfrågor, men de flesta begränsar sig inte till den sortens studier.⁴ I stället inriktar de sig på hur forskningsprocessens mål och medel kan göras mer eller mindre ”feministiska”. Trots att deras argument varierar lyfter de i allmänhet fram samma målsättningar, till exempel att uppmärksamma könets avgörande betydelse i samhällslivet,⁵ ifrågasätta objektivitetsnormen och införliva subjektivitet i forskningen,⁶ undvika att kvinnor utnyttjas som kunskaps-subjekt eller kunskapsobjekt⁷ och ge kvinnor en starkare ställning genom forskning.⁸ Oftast påverkar dessa målsättningar hela forskningsprocessen genom en långtgående reflexivitet.⁹ Eftersom de är så brett formulerade,

hävdar dessa skribenter, kan många olika forskningsmetoder användas på sätt som är förenliga med feministiska värderingar.¹⁰ Den feministiska forskningens styrka är, enligt många, i själva verket att den huvudsakligen är ”problem driven”: som grupp experimenterar feminister med många slags metoder när de söker svaren på vissa typer av frågor, och som individer väljer de olika metoder när de ger sig i kast med nya forskningsämnen.¹¹ Därför, hävdar de, både kan och bör feministisk forskning använda sig av såväl kvantitativa som kvalitativa metoder, även om kvalitativa metoder för många är starkare förknippade med feministisk forskning.¹²

Att de gemensamma dragen i feministisk forskning kombineras med vitt skilda forskningsprocedurer har lett till slutsatsen att det inte finns några feministiska metoder, men att det däremot finns en enda feministisk metodologi. Även om termerna metod och metodologi ofta används som om de vore utbytbara med varandra så betecknar de faktiskt helt olika företeelser, vilket får konsekvenser vid utvärderingen av feministisk samhällsvetenskaplig forskning. Med metoder menas, strängt talat, ”tekniker och procedurer som används för att utforska en social verklighet och få fram vetenskapliga belägg”.¹³ Hit hör olika tillvägagångssätt för att vinna kunskap, till exempel livsberättelser, intervjuer, deltagande observation, arkivforskning, innehållsanalys, experiment och enkäter. Metodologier anger däremot:

ett förhållningssätt till samhällsforskning [som knyter] en viss *ontologi* (till exempel idén att kön är socialt snarare än naturligt) till en viss *epistemologi* (procedurer för att fastställa vad som ska räknas som kunskap) genom att formulera *regler* som talar om hur man skaffar sig *giltig kun-*

*skap om den sociala verkligheten (till exempel vissa specifika könsrelationers verkliga karaktär).*¹⁴

En metodologi är således en mer vittomfattande teori om kunskapsproduktion och styr de enskilda forskarnas syn på vad de "vet" om världen och hur de "vet" det. En viss metodologi får därför forskarna att välja vissa metoder framför andra: tror de exempelvis att kön är diskursivt konstruerat, är det troligare att de bestämmer sig för intervjuer eller textanalyser än för laboratorieexperiment och enkätundersökningar. Det finns emellertid inget orubbligt förhållande mellan metoder och metodologier: ett obegränsat antal tekniker kan utan motsägelser användas inom en rad olika ontologiska och epistemologiska ramar.

I ljuset av denna distinktion hävdar skribenterna att feminister kan använda sig av många olika forskningsprocedurer i sitt sökande efter vetenskapliga belägg (= inga feministiska metoder), men ändå ha ett i grunden gemensamt förhållningssätt i sin forskning (= en gemensam feministisk metodologi). Denna feministiska metodologi skiljer sig, enligt dem, från den dominerande forskningen "i så måtto att den har formats av feministisk teori, politik och etik och grundar sig på kvinnors erfarenheter".¹⁵ Vad som gör en enskild forskningsinsats "feministisk" är alltså de normativa ramar som binder samman en medvetenhet om orättvisor med en politik för kvinnor, en etik som tar avstånd från orättfärdigt utnyttjande av makt i forskningen samt en teori som begreppsliggör könad makt.¹⁶ Emellertid överlappar de normativa ramarna delvis med andra perspektiv på samhällsforskning, i synnerhet med dem som ifrågasätter existerande "sanningar". Vidare bygger de normativa ramarna på omstridda definitioner av "femi-

nism" och "kvinnor", definitioner som inte är universella utan nära knutna till bestämda diskussioner om kön, genus och samhällsförändring. Eftersom det bland feminister förekommer grundläggande meningsskiljaktigheter om dessa begrepp, verkar det motsägelsefullt – ja, till och med paradoxalt – att de som skriver om forskningsmetoder förenas i föreställningen om en enda feministisk metodologi. Deras konsensus motsägs både av det breda spektrum som feministisk forskning uppvisar och dessutom av deras egna, ofta förekommande, påståenden om att feministisk forskning kan utföras på många olika sätt. För att återuppliva dessa diskussioner behöver vi nog granska litteraturen ännu en gång, dels för att utforska vilka feministiska utmaningar som riktats mot befintliga forskningsmodeller, dels för att identifiera och lyfta fram feministiska bidrag till det samhällsvetenskapliga fältet.

Feministiska metoder

På en praktisk nivå använder feminister ofta samma metoder som andra forskare, men anpassar dem så att de stämmer bättre överens med feministiska idéer. Även om tämligen få feministiska forskare gör några uttalade reflektioner över sina metoder och metodologier, så experimenterar många med befintliga metoder då de försöker besvara specifika forskningsfrågor. I många fall innebär det att de måste justera enskilda metoder till innehåll och implementering för att kunna få med kön, förstärka subjektivitet, undvika utnyttjande och stärka kvinnors ställning. Vid användningen av intervjutekniker har feminister till exempel ofta varit noga med att intervjuersonerna blir involverade i konstruktionen av data om sina liv.¹⁷ Under arbetet med intervjuer tvärs över skillnader i ålder,¹⁸ ras,¹⁹ klass,²⁰ kön²¹ och politik²² har forskarna bli-

vit medvetna om vilka speciella utmaningar sökandet efter feministiska insikter bär med sig – och vilken utmaning det är att bara hålla sig inom ramarna för vad som är förenligt med de feministiska målsättningarna.

På liknande sätt har feministiska forskare i sitt etnografiska fältarbete, parallellt med dokumentationen av människors liv, verksamheter, erfarenheter och sociala kontexter, försökt att få en mer komplex förståelse av de individer som studeras.²³ En del forskare har reflekterat över hur olika teorier om ”kön” eller ”genus” kan inverka på forskningsresultaten,²⁴ medan andra har uppmärksammat etiska dilemman inom etnografiskt arbete, dilemman som blir särskilt brännande mot bakgrund av den feministiska målsättningen att undvika exploatering av deltagarna i en forskningsstudie.²⁵ De feministiska forskarna har även diskuterat hur helt andra metoder kan användas för feministiska syften. Arkivforskning – eller till och med skapandet av ett eget arkiv för någon grupp – kan förbättra kunskaperna om många olika slags kvinnor.²⁶ Med internetforskning kan forskaren nå kvinnor som är geografiskt utspridda men ”virtuellt” förbundna med varandra och studera hur de delar med sig av kunskap eller mobiliserar sig kollektivt.²⁷ Analys av icke-traditionellt forskningsmaterial som konstverk och andra kulturföremål kan ge insikter om diskursiva och visuella representationer av kön.²⁸ Enkätundersökningar och statistiska analyser kan visa att kön jämlikheter verkligen existerar, vilket kan ge kraft åt feministiska aktivisters strävan att påverka den offentliga politiken.²⁹

I andra fall skapar feministiska forskare nya metoder i jakten på bättre kunskap om relationerna mellan könen. Urtypen för sådana metoder är medvetandehöjning, ett oerhört viktigt redskap i andra vågens feminism som

oftast går ut på att små grupper av kvinnor träffas och diskuterar sina personliga erfarenheter. Dessa gruppträffar, som också kan inriktas på att tala inför andra eller skriva, hjälper deltagarna att upptäcka dolda aspekter av sina liv eller aspekter de bara tagit för givna. Medvetandehöjning leder inte bara till att personlig förändring blir möjlig, utan ger också insikter som kan användas i strategier för ett mer omfattande förändringsarbete.³⁰

Några andra innovativa metoder som utvecklats av feministiska forskare – oftast då forskaren ställt sig frågor som är svåra att besvara med traditionella metoder – är dramatisering genom rollspel, vilket ger deltagarna i undersökningen möjlighet att medverka i forskningen och hitta sina egna röster; genealogi och nätverksspårande, där forskaren blir beroende av de nätverk där de enskilda personerna ingår; berättelser där många personers medvetandeströmmar sammanförs, vilket tar bort författarens röst och med sin mångfald perspektiv gör att även motstridiga forskningsresultat kan uttryckas; samtal, där många olika röster kommer till tals som ett sätt att samla och presentera data; identifikation, där forskaren genom sina personliga reflektioner ”gjuter liv” i den person som studeras; användning av oplanerade personliga erfarenheter, där det som först var en studie över andra människors erfarenheter så småningom drar in författaren själv, som helt oväntat upptäcker att hon själv tillhör den grupp hon undersöker; strukturerad konceptualisering, vilket innebär att information sammanställs i form av en karta för att visa hur olika idéer förhåller sig till varandra; fotografi, där bilder av deltagarna i undersökningen samlas in för att berätta visuellt om deras liv och erfarenheter och där deltagarna själva ibland också medverkar vid presentationen

av resultaten, och slutligen bandade självintervjuer, där deltagarna kan besvara frågor i avskildhet hemma hos sig och när det passar dem.³¹

Tillsammans med de många och omfattande feministiska anpassningarna av befintliga förfaringssätt visar de originella lösningarna ovan – tvärt emot de konventionella teserna – att det faktiskt finns feministiska forskningsmetoder, förenliga både med olika definitioner av ”feminism” och med skiftande feministiska mål i forskningsprocessen. I själva verket har de många innovationerna väckt ett förnyat intresse för att teoretisera över hur den egna forskningen förhåller sig till de traditionella metodernas gränser och hur de egna erfarenheterna ute på fältet pekar på nya sätt att bedriva samhällsforskning.³² Naturligtvis är feministerna inte ensamma om att ifrågasätta etablerade forskningsprocedurer: forskare från många olika samhällsvetenskapliga fält har utvecklat en rad nya metoder för att tackla problem som har att göra med såväl begreppsläggning, mätning och etik.³³ I den litteraturen ägnas emellertid frågor om kön föga uppmärksamhet. Och i den mer traditionella forskningen har de feministiska innovationerna sällan gjort sig gällande. För att skapa en dialog över denna klyfta krävs det att man tydligare och utförligare redogör för de feministiska alternativen, som på många vis komplementerar – men också ifrågasätter – grundläggande drag i samhällsforskningen.

Feministiska metodologier

På en teoretisk nivå har feministisk kunskapsproduktion utvecklat en rad alternativa metodologier som vänder upp och ner på den traditionella forskningens grundsatser. De feministiska forskarnas utgångspunkt är att ”den vetenskapliga metoden” – ofta använt syno-

nymt med ”den konventionella vetenskapssynen” – omfattar åtminstone fem överlappande teser: 1) själen är den enda tillförlitliga källan till kunskap, 2) den som skaffar sig kunskap får inte vara påverkad av sin sociala kontext, 3) förnuftiga resonemang är den enda vägen till kunskap, 4) kunskapsökaren är en individ och 5) den som söker kunskap måste hålla en viss distans till den hon söker kunskap om.

På denna vetenskapssyn svarar feministerna med att skissera minst fem vetenskapliga metodologier – och en ”hybrid” – som på olika punkter skiljer sig från den och sägs kunna ge bättre kunskap om könade liv. Alla sex metodologierna kan betraktas som ”post-positivistiska” i bemärkelsen att de ifrågasätter att en forskningsmetod kan ge oss oförmedlad tillgång till ”verkligheten”.³⁴ Ändå kan de inte rakt av sammanföras med postmodernismen: även om de har en likartad syn på sambanden mellan kunskapsanspråk och politisk makt, så behåller de feministiska metodologierna kategorin ”kvinnor” och tror att feministisk kunskap är möjlig, idéer som undergrävs av de flesta versioner av postmodernt tänkande.³⁵

I likhet med vissa postmoderna teoretiker vänder den första metodologin dock på kropp/själs-dualismen och betraktar kroppar som källor till kunskap. Företrädarna för denna metodologi hävdar att ”kroppen” inte bara är nära förknippad med det feminina, utan att det dessutom endast är med hänvisning till den kvinnliga kroppen och kroppens betydelse för kvinnors erfarenhet som feministerna kan tala om ”kvinnor” som en förtryckt grupp.³⁶ De hävdar att eftersom kroppen är invävd i en komplex matris av maktförhållanden, så kan den bli en källa till kunskap på minst fyra sätt: genom den kroppsliga forskar-

ren, genom kroppen som föremål för forskning, genom kroppen som analyskategori och genom kroppens relation till det materiella.³⁷ Forskning som styrs av denna metodologi kan anta många skiftande former, allt ifrån ”att skriva kvinnors kroppar” till att avslöja villkoren för undertryckandet av skillnader³⁸ eller till att analysera kroppar som socialt skapade och kulturellt variabla för att vinna insikter om subjektivitet och identitet på en bestämd plats i en bestämd tid.³⁹

Den andra metodologin överlappar delvis med den första, men den förkastar dessutom det kontextfria kunskapssubjektet och introducerar erfarenheten som en alternativ kunskapsbas. Forskarna bakom denna metodologi hävdar att studiet av kvinnors erfarenheter ger många viktiga fördelar när idéer ska förbindas med verkligheten: som forskningsstrategi förser den oss med annars icke-existerande data om könade liv och maktförhållanden, befrämjar kunskap om många olika slags kvinnor, påvisar ”utom-diskursiva” verkligheter som ännu inte kommit till uttryck i befintliga teorier och språk, och identifierar slutligen gemensamma drag i könade liv, drag som för binder den ena kvinnans erfarenheter med de andras.⁴⁰ Vissa feminister ifrågasätter erfarenhetens auktoritet med argumentet att olika individer kan konstruera samma händelse på olika sätt,⁴¹ men den andra metodologins förespråkare intresserar sig främst för den partiella och intuitiva kunskapen från ett subjekt i en bestämd social kontext⁴² och hävdar att kvinnor måste själva få tala om sin vardag och sina liv, i synnerhet när de lever i flerfaldig marginalisering.⁴³ För att teckna en ännu rikare bild av mångfalden bland kvinnors liv kan forskaren sedan också analysera det språk som erfarenheterna uttrycks i.⁴⁴

Med en djupdykning ner i en viss del av erfarenheten inriktar sig den tredje metodolo-

gin på känslor som kunskapskälla och förkastar idén att rationellt tänkande är den enda vägen till verklig kunskap om det sociala livet. Historiskt sett har kvinnor utestängts från att generera legitimerad kunskap med motiveringen att de ansetts vara emotionella, men inte rationella.⁴⁵ Den tredje metodologins forskare hävdar däremot att känslor kan vara av stort värde vid utvecklandet av en kritisk teori, trots att känslor har ansetts enbart störa det rationella tänkandet.⁴⁶ Värdet ligger i att människor lär sig vad den egna kulturen definierar som lämpliga reaktioner på bestämda situationer, vilket inte bara påverkar en persons förmåga att neutralt observera sociala fakta, utan också anger vilka känslor som inte passar in i dessa sociala förväntningar. De ”laglösa” känslorna – till exempel det som icke-vita människor känner när de hör ett rasistiskt skämt, eller det kvinnor känner bland män som muntert och lättsamt utbyter sexuella lustigheter – är ofta förvirrande och uppstår hos den som på grund av sin sociala position inte kan ge den konventionellt föreskrivna responsen, ett skratt.⁴⁷ Med känslorna i centrum för analysen kan man teoretisera över hur det sociala livet – och grundläggande fakta om detta – konstrueras genom maktrelationer som förblir osynliga om man enbart koncentrerar sig på ”förnuftet”.

Utifrån ett nytänkande i fråga om forskningsprocessens mål och medel förordar den fjärde och den femte metodologin att fler ska få delta i kunskapsproduktionen, men av två helt olika skäl. Den fjärde metodologin föreslår att den ensamma, individuella forskaren ersätts av en kollektiv, interaktiv kunskapsproduktion, eftersom det i all social forskning implicit ingår många personer.⁴⁸ Även om forskning kan se ut att bedrivas av en person i isolering från andra forskare, så är till och med de mest typiska tillämpningarna av den veten-

skapliga metoden, som att pröva hypoteser och göra experiment, delar av större processer, där befintliga teorier ständigt modifieras. Vad de feministiska forskarna här förespråkar är helt enkelt att denna dialog görs mer uttalad genom kollektiva forskningsprojekt som 1) främjar "transformativ kritik" i offentliga debatter där konflikter i synen på specifika forskningsproblem kan luftas⁴⁹ eller 2) bygger upp en gruppgenererad expertis där många olika slags kvinnors kunskap förs samman.⁵⁰

Den femte metodologin försöker istället överbrygga avståndet mellan forskaren själv och den som forskaren studerar, liksom mellan forskaren och forskningsresultaten. Det sker genom vad företrädarna för denna metodologi kallar deltagande aktionsforskning, vilket innebär att deltagarna i studien inbjuds att medverka i forskningsprocessen och att forskningsresultatets värde är knutet till politiska mål. Även denna metodologi kan anta skiftande former,⁵¹ men syftet är framför allt att genom deltagarnas medverkan stärka grupper vars rättigheter blivit kränkta på ett sätt som kan bidra till samhällsförändringar.⁵² I vissa fall leder detta till kontinuerliga återkopplingslingor, där forskaren ber deltagarna medverka men också hoppas på att under insamlandet av data kunna förändra deltagarnas sätt att handla.⁵³ I andra fall kan forskning som bygger på deltagarnas egna forskningsinsatser innebära att nya förslag till problemlösningar kan presenteras för politikerna och därmed få en direkt inverkan på deltagarnas situation.⁵⁴ Ofta förändras emellertid även forskaren själv på ett personligt plan, i den bemärkelsen att han eller hon inser hur utbrett ett problem är, vilka avsedda och oavsiktliga effekter konkreta politiska åtgärder får och hur till exempel brist på information kan förstärka marginalisering.⁵⁵ De här

forskarna publicerar sig i både akademiska och utomakademiska sammanhang och vidhåller att varje försök att få fram kunskap om samhället och det sociala livet är politiskt. Det politiska engagemanget är således oupplösligt förbundet med samhällsvetenskaplig forskning, trots de mer traditionella ansträngningarna för att framställa forskning som ett alternativ till politisk handling.⁵⁶

Den sjätte metodologin, slutligen, är en "hybrid" och mer känd som feministisk ståndpunktsteori. Denna grundar sig på kvinnors erfarenheter men förlitar sig också på deras kroppsliga och emotionella kunskaper för handlingsinriktade politiska syften. Kärnan i denna metodologi är en omkastning av "perspektivhierarkier". Omkastningen sker genom att forskaren till utgångspunkt för en "generell" kunskapsutveckling hellre väljer marginaliserade människors liv än den "neutrala" observatörens perspektiv, eftersom observatören ofta underförstått tillhör den dominant gruppen.⁵⁷ Metodologin undergräver alltså alla föreställningar om att kvinnor inte kan "veta" genom att den legitimerar kvinnors sätt att förstå världen,⁵⁸ samtidigt som den ifrågasätter idén att endast opartisk distans och förnuftigt tänkande kan leda till korrekta slutsatser i forskningen.⁵⁹ Den feministiska ståndpunktsteorin har alltså tre mål: att införliva ny information i samhällsforskningen (baserad på marginaliserade människors kroppar, erfarenheter och känslor), att utveckla en ny standard för insamling och utvärdering av data (mer inriktad på subjektivitet än på objektivitet) och att stärka marginaliserade grupper genom forskningsprocessen (som utformats för att befrämja deltagande och ett politiskt syfte).

Trots dessa innovationer kritiseras ståndpunktsteorin ofta av såväl feminister som icke-feminister på grund av att kategorin

”kvinnor” inte är enhetlig eller fast, att ”erfarenhet” inte betyder detsamma för alla, att partiella synfält inte har samma validitet och att problemet med ”falsk medvetenhet” kan förhindra politisk handling.⁶⁰ Icke desto mindre har feminister utarbetat flera olika versioner av ståndpunktsteorin som ger åtminstone partiella svar på dessa invändningar. Enligt den första versionen skiljer sig kvinnors erfarenheter från mäns erfarenheter beroende på att arbetsfördelningen är könsuppdelad. Genom betydande ansträngningar kan dock var och en – även män – som strävar efter att förändra förhållandet mellan könen få tillgång till denna erfarenhet och använda den för att avslöja ojämlikheter mellan könen, exponera dem som orättvisa och tänka ut en plan för förändring.⁶¹ Den andra versionen formulerar utförligare hur ”svart feministiskt tänkande” i praktiken har utvecklats till en typ av ståndpunktsteori, då svarta feministiska intellektuella har utgått från sin ställning som ”utanförstående innanför” för att analysera ojämlikhet beroende på ras, klass och kön. Några gemensamma teman för denna ståndpunkt är svarta kvinnors definition och värdering av sig själva, sammanflätningen av olika förtryck för grupper som – i likhet med svarta kvinnor – i flera avseenden har en motsatsposition till den vita manliga makten och, till sist, vikten av svarta kvinnors ”kultur”.⁶² Den tredje versionen inriktar sig på hur man kan teoretisera förkroppsligad kunskap med ”stark objektivitet” som strategi. Det innebär att många olika – och kanske motstridiga – erfarenheter från marginaliserade människor studeras, ofta i samarbete med personer som tillhör mer privilegierade grupper, för att bättre förstå samhället som helhet.⁶³

Sammanfattning

Trots somliga forskares oro, har feministerna inte hemfallit åt någon ”metodologisk essentialism” i den samhällsvetenskapliga forskningen. I stället har de utvecklat ett flertal förhållningssätt till studiet av kvinnor och kön. Den litteratur som finns om feministiska metoder och metodologier avspeglar emellertid inte mångfalden inom feministisk kunskapsproduktion, utan hävdar att det inte existerar några feministiska metoder och att det bara finns en enda feministisk metodologi. När det gäller metoder har feministiska forskare inte bara anpassat befintliga sådana så att de blir förenliga med feministiska strävanden, utan också uppfunnit nya forskningsmetoder när ämnet har krävt det. När det gäller metodologier finns det åtminstone fem sådana – och en ”hybrid” – som har förändrat och undergrävt olika aspekter av ”den vetenskapliga metoden” för att bättre kunna beskriva och förklara könade liv. Några av de feministiska alternativen är: kroppen som källa till kunskap, erfarenhet som källa till kunskap, känslor som källa till kunskap, kollektiv kunskapsproduktion, deltagande aktionsforskning och feministisk ståndpunktsteori. Jag vill hävda att denna mångfald innovativa metoder och metodologier bättre beskriver tillståndet i den feministiska forskningen än den starkt begränsande bild skribenter i ämnet brukar ge. När feministiska forskare blickar framåt, bör de därför inrikta sig på att vidareutveckla de sex metodologierna för att tydliggöra de feministiska alternativen och utmaningarna.

Översättning: Annika Ruth Persson

Noter

- 1 Det finns ett antal böcker på temat. Se t ex Marjorie Devault: *Liberating Method: Femi-*

- nism and Social Research*, Temple University Press 1999; Nancy Naples: *Feminism and Method: Ethnography, Discourse, and Activist Research*, Routledge 2003; Caroline Ramazanoglu och Janet Holland: *Feminist Methodology: Challenges and Choices* 2002; och Shulamit Reinharz: *Feminist Methods in Social Research*, Oxford 1992. Det har också kommit ett antal specialnummer av tidskrifter: *European Political Science* vol. 3, 2004:2; *European Journal of Women's Studies* vol. 12, 2005:3; och *Signs* vol. 30, 2005:4. Därutöver finns flera antologier som t ex Linda Alcoff och Elizabeth Potter (red.): *Feminist Epistemologies*, Routledge 1993; Mary Margaret Fonow och Judith Cook (red.): *Beyond Methodology: Feminist Scholarship as Lived Research*, Indiana University Press 1991; Heidi Gottfried (red.): *Feminism and Social Change: Bridging Theory and Practice*, Illinois University Press 1996; Sandra Harding (red.): *Feminism and Methodology: Social Science Issues*, Indiana University Press 1987a; Sandra Harding (red.): *Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*, Routledge 2004; och Sharlene Nagy Hesse-Biber och Michelle Yaiser (red.): *Feminist Perspectives on Social Research*, Oxford University Press 2003.
- 2 Mary Margaret Fonow och Judith Cook: "Feminist Methodology: New Applications in the Academy and Public Policy", *Signs*, vol. 30, 2005:4; Sandra Harding: "Introduction: Is There a Feminist Method?", *Feminism and Methodology: Social Science Issues*, Sandra Harding (red.), Indiana University Press 1987b; Ramazanoglu och Holland, 2002; Reinharz, 1992.
 - 3 Ramazanoglu och Holland, 2002; Reinharz, 1992.
 - 4 Forskare som Gillian Youngs och Spike Peterson hävdar att ett feministiskt perspektiv kan användas för att studera ämnen som inte relaterar direkt till genus. Se Spike Peterson: *A Critical Rewriting of Global Political Economy: Integrating Reproductive, Productive, and Virtual Economies*, Routledge 2003. Dessutom finns flera forskare som poängterat att feministisk forskning inte är begränsad till kvinnor utan kan också utföras av män (Harding, 1987b; Ramazanoglu och Holland, 2002).
 - 5 Fonow och Cook, 2005; Harding, 1987b.
 - 6 Joan Acker, Kate Barry, och Joke Esseveld: "Objectivity and Truth: Problems in Doing Feminist Research", *Feminism and Social Change: Bridging Theory and Practice*, Heidi Gottfried (red.), University of Illinois Press 1996; Fonow och Cook, 2005; Harding, 1987b; Sandra Harding och Kathryn Norberg: "New Feminist Approaches to Social Science Methodologies: An Introduction", *Signs* vol. 30, 2005:4.
 - 7 Acker, Barry, och Esseveld, 1996; Fonow och Cook, 2005; Harding, 1987b; Reinharz, 1992.
 - 8 Acker, Barry, och Esseveld, 1996; Fonow och Cook, 2005; Harding, 1987b; Harding och Norberg, 2005; Ann Oakley: "Gender, Methodology and People's Ways of Knowing: Some Problems with Feminism and the Paradigm Debate in Social Science", *Sociology* vol. 32, 1998:4; Ramazanoglu och Holland, 2002; Reinharz, 1992.
 - 9 Acker, Barry, och Esseveld, 1996; Harding, 1987b; Reinharz, 1992.
 - 10 Ramazanoglu och Holland, 2002; Reinharz, 1992. För att illustrera detta identifierar två forskare minst 37 olika metoder använda av feminister, Fonow and Cook, 2005: 2214.
 - 11 Mona Lena Krook och Judith Squires:

- “Gender Quotas in British Politics: Multiple Approaches and Methods in Feminist Research”, *British Politics*, vol. 1, 2006:1; Ramazanoglu med Holland, 2002; Reinharz, 1992; Birte Siim: “Towards a Contextual and Gender Sensitive European Political Science?”, *European Political Science*, vol. 3: 2004:2.
- 12 Nancy L. Deutsch: “Positionality and the Pen: Reflections on the Process of Becoming a Feminist Researcher and Writer”, *Qualitative Inquiry* vol. 10, 2004:6; Toby Epstein Jayaratne och Abigail J. Stewart: “Quantitative and Qualitative Methods in the Social Sciences: Current Feminist Issues and Practical Strategies”, *Beyond Methodology: Feminist Scholarship as Lived Research*, Mary Margaret Fonow och Judith A. Cook (red.), Indiana University Press 1991; Oakley, 1998.
- 13 Ramazanoglu och Holland, 2002: 11.
- 14 Ramazanoglu och Holland, 2002: 11.
- 15 Ramazanoglu och Holland, 2002: 16.
- 16 Ramazanoglu och Holland, 2002.
- 17 Reinharz, 1992.
- 18 Deutsch, 2004.
- 19 Amy L. Best: “Doing Race in the Context of Feminist Interviewing: Constructing Whiteness Through Talk”, *Qualitative Inquiry*, vol. 9, 2003:6.
- 20 Donna Luff: “Dialogue Across the Divides: ‘Moments of Rapport’ and Power in Feminist Research with Anti-Feminist Women”, *Sociology*, vol. 33, 1999:4; N. Puwar: “Reflections on Interviewing Women MPs”, *Sociological Research Online*, vol. 2, 1997:1.
- 21 Sabine Grenz: “Intersections of Sex and Power in Research on Prostitution: A Female Researcher Interviewing Male Heterosexual Clients”, *Signs*, vol. 30, 2005:4; Lois Presser: “Negotiating Power and Narrative in Research: Implications for Feminist Methodology”, *Signs*, vol. 30, 2005:4; Verta Taylor och Leila J. Rupp: “When the Girls Are Men: Negotiating Gender and Sexual Dynamics in a Study of Drag Queens”, *Signs*, vol. 30, 2005:4.
- 22 Luff, 1999; Puwar, 1997.
- 23 Reinharz, 1992.
- 24 Kamala Visweswaran: “Histories of Feminist Ethnography”, *Annual Review of Anthropology*, vol. 26, 1997.
- 25 Gesa El Kirsch: “Friendship, Friendliness, and Feminist Fieldwork”, *Signs*, vol. 30, 2005:4; Judith Stacey: “Can There Be a Feminist Ethnography?”, *Feminism and Social Change: Bridging Theory and Practice*, Heidi Gottfried (red.), University of Illinois Press 1996.
- 26 Joan Nestle: “The Will to Remember: The Lesbian Herstory Archives of New York”, *Feminist Review*, nr. 34, 1990; Reinharz, 1992.
- 27 Elisabeth Jay Friedman: “The Reality of Virtual Reality: The Internet and Gender Equality Advocacy in Latin America”, *Latin American Politics and Society*, vol. 47, 2005:3; Clare Madge och Henrietta O’Connor: “On-Line with E-mums: Exploring the Internet as a Medium for Research”, *Area*, vol. 34, 2002:1; Tetyana Pudrovskaja och Myra Marx Ferree: “Global Activism in ‘Virtual Space’: The European Women’s Lobby in the Network of Transnational Women’s NGO’s on the Web”, *Social Politics*, vol. 11, 2004:1; Liesbet van Zoonen: “Feminist Internet Studies”, *Feminist Media Studies*, vol. 1, 2001:1.
- 28 Mary Hawkeworth: “Congressional Enactments of Race-Gender: Toward a Theory of Raced-Gendered Institutions”, *American*

- Political Science Review*, vol. 97, 2003:4; Reinharz, 1992; Jennifer A. Schlenker, Sandra L. Caron, och William A. Halteman: "A Feminist Analysis of *Seventeen* Magazine: Content Analysis from 1945 to 1995", *Sex Roles*, vol. 38, 1998:1-2; Barbara B. Stern: "Feminist Literary Criticism and the Deconstruction of Ads: A Postmodern View of Advertising and Consumer Responses", *The Journal of Consumer Research*, vol. 19, 1993:4.
- 29 Fonow och Cook, 2005; Oakley, 1998; Roberta Spalter-Roth och Heidi Harman: "Small Happinesses: The Feminist Struggle to Integrate Social Research with Social Activism", *Feminism and Social Change: Bridging Theory and Practice*, Heidi Gottfried (red.), University of Illinois Press 1996.
- 30 Fonow and Cook, 2005; Catharine MacKinnon: "Feminism, Marxism, Method, and the State: An Agenda for Theory", *The Signs Reader*, Elizabeth Abel och Emily K. Abel (red.), University of Chicago Press 1983; Reinharz, 1992.
- 31 För detaljer och en utförlig lista se Reinharz, 1992.
- 32 *European Political Science* vol. 3, no. 2004:2; *European Journal of Women's Studies* vol. 12, 2005:3; *Signs* vol. 30, 2005:4; J. Ann Tickner: "What Is Your Research Program? Some Feminist Answers to International Relations Methodological Questions", *International Studies Quarterly*, vol. 49, 2005.
- 33 Andrew Abbott: *Time Matters: On Theory and Method*, University of Chicago Press 2001; Henry E. Brady och David Collier (red.): *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, Rowman & Littlefield 2004; Gary Goertz: *Social Science Concepts: A User's Guide*, Princeton University Press 2005; Charles C. Ragin: *Fuzzy-Set Social Science*, University of Chicago Press 2000; Ian Shapiro: *The Flight from Reality in the Human Sciences*, Princeton University Press 2005.
- 34 Harding och Norberg, 2005; Ramazanoglu och Holland, 2002; Tickner, 2005.
- 35 Trots att postmodernismen ifrågasätter kategorin kvinna och kunskap som grundar sig på kvinnors erfarenheter och ifrågasätter möjligheten att skapa feministisk kunskap så har den spelat en viktig roll i feministiskt tänkande, speciellt genom dess tonvikt på behovet att uppmärksamma mångfald och motsättningar i individuella och kollektiva identiteter. För dessa frågor se vidare: Kathleen Canning: "Feminist History After the Linguistic Turn: Historicizing Discourse and Experience", *Signs*, vol. 19, 1994:2; Nancy Fraser och Linda J. Nicholson: "Social Criticism Without Philosophy", *Feminism/Postmodernism*, Linda J. Nicholson (red.), Routledge 1990; Nancy C. M. Hartsock, "Theoretical Bases for Coalition Building: An Assessment of Postmodernism", *Feminism and Social Change: Bridging Theory and Practice*, Heidi Gottfried (red.), University of Illinois Press 1996; Ramazanoglu och Holland, 2002.
- 36 Elizabeth Grosz: "Bodies and Knowledges: Feminism and the Crisis of Reason", *Feminist Epistemologies*, Linda Alcoff and Elizabeth Potter (red.), Routledge 1993; Sandra Harding: "Rethinking Standpoint Epistemology: 'What Is Strong Objectivity?'" *Feminist Epistemologies*, Linda Alcoff and Elizabeth Potter (red.), Routledge 1993.
- 37 Fonow och Cook, 2005.
- 38 På franska kallas denna strategi *écriture féminine* och har utvecklats av Luce Irigaray och Hélène Cixous. Se Verena Andermatt

- Conley: Helene Cixous: *Writing the Feminine*, University of Nebraska Press 1991; Luce Irigaray: *An Ethics of Sexual Difference*, Cornell University Press 1993; Margaret Whitford: *Luce Irigaray: Philosophy in the Feminine*, Routledge 1991.
- 39 Canning, 1994.
- 40 Acker, Barry, och Esseveld, 1996; Uma Narayan: "The Project of a Feminist Epistemology: Perspectives from a Nonwestern Feminist", *Gender/Body/Knowledge: Feminist Reconstructions of Being and Knowing*, Alison M. Jaggar and Susan R. Bordo (red.), Rutgers University Press 1989; Ramazanoglu och Holland, 2002.
- 41 Joan W. Scott: "The Evidence of Experience", *Critical Inquiry*, vol. 17, 1991:3.
- 42 Harding, 1993.
- 43 Acker, Barry, och Esseveld, 1996; Leslie McCall: "The Complexity of Intersectionality", *Signs*, vol. 30, 2005:3; Narayan, 1989.
- 44 Ramazanoglu och Holland, 2002.
- 45 Gatens, 1991; Lloyd, 1993.
- 46 Fonow och Cook, 2005; Alison M. Jaggar: "Love and Knowledge: Emotion in Feminist Epistemology", *Gender/Body/Knowledge: Feminist Reconstructions of Being and Knowing*, Alison M. Jaggar och Susan R. Bordo (red.), Rutgers University Press 1989; Sara Ruddick: "Maternal Thinking", *Feminist Studies*, vol. 6, 1980:2.
- 47 Jaggar, 1989.
- 48 Lynn Hankinson Nelson: "Epistemological Communities", *Feminist Epistemologies*, Linda Alcoff och Elizabeth Potter (red.), Routledge 1993.
- 49 Helen Longino: "Subjects, Power and Knowledge: Description and Prescription in Feminist Philosophies of Science", *Feminist Epistemologies*, Linda Alcoff och Elizabeth Potter (red.), Routledge 1993.
- 50 Reinharz, 1992. Ett utmärkt exempel på sådant kollektivt författarskap är *The Boston Women's Health Book Collective: Our Bodies, Ourselves*, Touchstone 1984.
- 51 Reinharz (1992) identifierar fem typer av deltagande aktionsforskning: 'action research,' "participatory or collaborative research", "prevalence and needs assessment", "evaluation research", och "demystification".
- 52 Fonow och Cook, 2005.
- 53 Reinharz, 1992.
- 54 Spalter-Roth och Hartmann, 1996; Verta Taylor: "Feminist Methodology in Social Movements Research", *Qualitative Sociology*, vol. 21, 1998:4.
- 55 Reinharz, 1992.
- 56 Nancy C. M. Hartsock: "The Feminist Standpoint: Developing the Ground for a Specifically Feminist Historical Materialism", *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*, Sandra Harding (red.), Routledge 2004.
- 57 Sandra Harding: *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*, Routledge 2004.
- 58 Alcoff och Potter, 1993.
- 59 Lorraine Code: "Taking Subjectivity into Account", Alcoff och Potter (red.), 1993; Donna Haraway: "Situated Knowledges", *Simian, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*, Free Association Books 1991.
- 60 Ramazanoglu och Holland, 2002.
- 61 Hartsock, 2004.
- 62 Patricia Hill Collins: "Learning from the Outsider Within: The Sociological Significance of Black Feminist Thought", *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*, Sandra Harding (red.), Routledge 2004.
- 63 Sandra Harding: "Rethinking Standpoint

Epistemology: What Is ‘Strong Objectivity’?”, *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*, Sandra Harding (red.), Routledge 2004.

Nyckelord

Feministisk metod, feministisk metodologi

Keywords

Feminist method, feminist methodology

Summary

”Are There Feminist Research Methods in Social Science?”, by Mona Lena Krook, PhD, Lecturer at the Department of Political Science, Washington University in St. Louis.

Over the last several decades, feminist scholars have become increasingly more reflective with regard to the research process. Addressing the issue of what makes a particular piece of research specifically ‘feminist,’ they find that it includes incorporating gender, privileging subjectivity, avoiding exploitation, and empowering women. From these characteristics, they conclude that there are no feminist research methods, but that there is one feminist methodology. In this article, Krook argues that this position does not capture the broader contributions of feminist research, which indicate that there are not only feminist methods, but also multiple feminist methodologies. She outlines these methods and methodologies and then calls on future research to expand these approaches in order to produce better accounts of gendered lives.

Mona Lena Krook

Department of Political Science
Washington University in St. Louis
Campus Box 1063
One Brookings Drive
St. Louis, Missouri 63130
United States
mlkrook@wustl.edu